

20. *Ткаченко С. В.* Рецепція римського права: вопросы теории и истории : дисс. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01 / Ткаченко Сергей Витальевич. – М., 2006. – 187 с.
21. *Федоренко Т. М.* Вплив християнства на формування правової системи Київської Русі з кінця X по 40-ві роки XIII століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Т. М. Федоренко. – Київ, 2001. – 16 с.
22. *Харитонов Є. О.* Рецепція римського приватного права: теоретичні та історико-правові аспекти / Є. О. Харитонов. – Одеса: Балтська районна друкарня, 1997. – 287 с.
23. *Харитонов Є. О.* Рецепція римського приватного права (теоретичні та історико-правові аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень; філософія права» / Є. О. Харитонов. – Одеса, 1997. – 50 с.
24. *Харитонов Є. О.* Історія приватного права Європи: Східна традиція / Є. О. Харитонов. – Одеса : Юридична література, 2000. – С. 217.
25. *Харитонova Т. Є.* Систематизація права у Візантійській імперії у першій половині VI ст. н. е. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Т. Є. Харитонova. – Одеса, 2003. – 16 с.
26. *Хачатуров Р. Л.* Становление права (на материале Киевской Руси) / Р. Л. Хачатуров. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского университета, 1988. – 260 с.
27. *Щапов Я. Н.* Византийское и южнославянское правовое наследие на Руси в XI–XIII вв. / Я. Н. Щапов. – М.: Изд-во «Наука», 1978. – 290 с.
28. *Яковлів А.* Впливи старочеського права на право українське литовської доби XV–XVI в. / А. Яковлів. – Прага : Державна друкарня в Празі, 1929. – 81 с.

This paper describes the typology of the reception of Roman law and reveals its importance to the legal systems of European countries. It is claimed that the foundation of the process of reception of Roman law was Byzantine law.

В статтє дається характеристика типології рецєпції римського права и раскрывается ее значение для правовых систем европейских стран. Отмечается, что фундаментом рецєпції римського права было византийское право.

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА: ДЖЕРЕЛА ЗАПОЗИЧЕННЯ

Довгерт А. С.,

професор, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, головний науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

З позиції одного з авторів проекту Закону України про МПрП в запропонованій статті розглядається рецєпція українським законодавством окремих принципів і норм міжнародних документів, зокрема Римської конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань 1980 р. Такі принципи і норми часто сприймаються державами як певні міжнародні стандарти колізійного права.

Ключові слова: міжнародне приватне право (МПрП), колізійне право, Закон України про МПрП, рецєпція міжнародного приватного права.

У даній статті українське законодавство з МПрП обмежено лише внутрішнім колізійним правом [1].

Колізійне право різних територій, а згодом держав ще з середньовіччя характеризувалося певною схожістю, спричиненою широко визнаною у той час теорією статутів з її основними трьома правилами: *statuta personalia, statuta realia, statuta mixta*. Відносна одноманітність колізійного права все ж не призвела до втілення у життя популярної в XIX ст. ідеї *Паскуале Манчині (1817—1889)* про світовий кодекс МПрП [2]. Навіть сьогодні значну роль у вирішенні колізій законів ще відіграють національні відгалуження МПрП. Не є виключенням в цьому плані й Україна, яка на початку XXI ст. спромоглася кодифікувати внутрішнє колізійне право в Законі України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. (далі – Закон або Закон про МПрП) [3, 4].

Стрімкий розвиток у другій половині XX та на початку XXI ст. внутрішнього колізійного законодавства (в тому числі у формі кодифікацій) багатьох країн, на перший погляд, віддаляє людство від всеохоплюючої

кодифікації колізійних норм (мрія П. Манчині). Проте це не так. Нове покоління законів про МПрП різних країн гармонізовано такою мірою, що перехід до єдиного МПрП вже не виглядає зовсім утопічним.

З іншого боку, набирає обертів договірно-правова уніфікація колізійних норм. Достатньо пригадати лише одну Гаазьку конференцію з МПрП, яка підготувала майже півсотні конвенцій з уніфікації колізійних та процесуальних норм у сферах комерційного, сімейного, спадкового права тощо [4]. Нині уніфіковані колізійні норми у кількісному вимірі значно перевищують внутрішні національні.

Отже, процеси акультурації національних законодавств з МПрП і розширення міжнародної уніфікації конфліктного права та їх взаємний вплив невпинно прокладають шлях до справді інтернаціонального МПрП. Кожна держава, реформуючи сьогодні внутрішнє колізійне право, віддає належне названим процесам. Україна також враховує їх у своїй міжнародній приватноправовій політиці. З цих позицій подивимося на новітній Закон України про МПрП.

Рецепція основних принципів сучасного МПрП. У Законі вперше у вітчизняній законодавчій практиці знайшли відображення основні принципи сучасного колізійного регулювання, насамперед, *принцип автономії волі і принцип тісного (найбільш тісного, найтіснішого) зв'язку*.

Основними актами для запозичення стали: *Гаазька конвенція про право, що застосовується до міжнародної купівлі-продажу 1986 р. (Гаазька конвенція з купівлі-продажу товарів 1986 р.)* та *Римська конвенція про право, що застосовується до договірних зобов'язань 1980 р. (Римська конвенція)*.

Незважаючи на те, що названі документи відносяться до договірного права, розробники *Закону* використали їх положення для написання принципів і норм МПрП загального характеру [5, 6]. Так, набір правил згаданих конвенцій щодо автономії волі сторін договору (способи вираження, можливість «розщеплення» договору, час вибору права) трансформувалися у ст. 5 Загальних положень *Закону про МПрП*, тобто у правила, що належать до автономії волі не лише у договірній сфері, а й в інших сферах. До загальних положень *Закону* потрапили правила конвенцій щодо принципу найтіснішого зв'язку (ст. 4). Норми *Закону*, які стосуються зворотного відсилання (ст. 9), імперативних норм (ст. 14), застосування права країни з множинністю правових систем (ст. 15), також формулювалися на основі відповідних статей *Римської конвенції* та *Гаазької конвенції з купівлі-продажу 1986 р.*

Принцип конфліктного права *lex voluntatis*. Передовсім, в українській кодифікації МПрП сфера застосування даного принципу значно розширена. Крім відомих раніше національному законодавству основних сфер його застосування – зовнішньоекономічні договори і питання права власності при переміщенні товарів за такими договорами, *Закон* надає сторонам міжнародних приватних відносин можливість вибирати право будь-якої країни щодо змісту майже всіх правочинів (будь-які договори, а не тільки зовнішньоекономічні, односторонні дії, шлюбний договір).

В обмеженому вигляді *lex voluntatis* застосовується: при захисті речових прав (ст. 42); у договорах споживання (ст. 45); у деліктних зобов'язаннях (ст. 49, 50); у зобов'язаннях, що виникли внаслідок безпідставного збагачення (ст. 52); у багатьох питаннях сімейного права; у спадкових відносинах (ст. 70).

Основні приписи щодо *lex voluntatis* сконцентровані у спеціальній статті *Закону* (ст. 5). Крім наведених вище випадків обмеженого застосування *lex voluntatis* сторони відповідно до вітчизняної доктрини не обмежуються вибором права конкретної країни. Вони можуть вибрати для регулювання правовідносин гіпотетично право будь-якої країни світу, в тому числі право країни, яке не має зв'язку з правовідносинами. В попередніх проектах кодифікації про це прямо було сказано в тексті [9].

Згідно з теорією *lex mercatoria* сторони договору можуть підпорядковувати договір не тільки національному праву конкретної держави, а й *lex mercatoria*, під яким розуміють сукупність норм, що мають транснаціональний характер і не належать до певної національної правової системи [7, 8].

Щодо форми *lex voluntatis* загальним правилом в *Законі* записаний добре відомий доктрині ліберальний підхід: вибір права країни має бути явно вираженим або прямо впливати з дій сторін, умов правочину чи обставин справи, які розглядаються у їх сукупності (ч. 2 ст. 5). У деяких випадках закон потребує конкретної форми, зокрема: вибір права країни щодо окремих частин правочину повинен бути явно вираженим (ч. 4 ст. 5); угода подружжя про вибір права щодо правових наслідків шлюбу має бути у письмовій формі або явно впливати з умов шлюбного договору, а угода про вибір права, що укладена в Україні, має бути нотаріально посвідчена (ст. 62).

У *Законі* міститься ще кілька сучасних приписів щодо *lex voluntatis*. Наприклад, законодавець сприймає ідею «юридичної біотехнології», тобто можливості «розщеплення» правочину і підпорядкування його частин різним правовим системам. Хоча окремими фахівцями ця ідея не сприймається [9], законодавці багатьох країн та міжнародний законодавець (наприклад, *Римська конвенція*) у подібній біотехнології вбачають певні переваги.

Принцип найтіснішого зв'язку відповідних міжнародних приватних відносин з правом певної країни визнано в *Законі* основним інструментом побудови формалізованих колізійних норм. У *Законі* встановлюється, що у випадку, коли неможливо визначити право країни, що підлягає застосуванню на підставі формалізованих колізійних норм та *lex voluntatis*, застосовується право країни, яке має найбільш тісний зв'язок із правовими

відносинами (ч. 2 ст. 4). Це правило свідчить про те, що формалізовані колізійні норми щодо окремих приватноправових інститутів (право власності, зобов'язальне право, спадкове право тощо) формувалися на підставі цього принципу.

Один із недоліків розгалуженої системи формалізованих колізійних норм долається законодавцем за допомогою правила про те, що визначене на підставі формалізованих колізійних норм право країни, як виняток, не застосовується, якщо, за всіма обставинами, правовідносини мають незначний зв'язок з визначеним правом країни і мають більш тісний зв'язок з правом іншої країни (ч. 3 ст. 4).

Таким чином, система колізійного регулювання за відсутності автономії волі будується за допомогою загального принципу найбільш тісного зв'язку у поєднанні з великою кількістю формалізованих колізійних норм, у яких цей принцип відбивається. Поєднання гнучкого принципу найтіснішого зв'язку з конкретними колізійними правилами доктрина відносить сьогодні до досягнень сучасного МПрП [10].

Втілення окремих норм міжнародних актів в Закон про МПрП можна продемонструвати, розглянувши сферу договірних зобов'язань.

Рецепція норм у сфері міжнародних договірних зобов'язань. Ще зовсім недавно в наукових колах світу домінували песимістичні настрої стосовно можливості знайти який-небудь один підхід для договірних колізійних прав [11]. З цього питання існувало безліч теорій (та їх відбитків у законодавстві та судовій практиці), зокрема: теорія «автономії сторін» (автономії волі), за якою зобов'язання обговорюється за тим законом, якому підпорядкували його прямо або побічно сторони; теорія закону місця укладення договору (*lex loci contractus*); теорія особистого закону (*lex personalis*) боржника; теорія місця виконання договору (*lex loci solutionis*) тощо.

У наші дні доктриною та практикою підтверджено, що для великої кількості видів договорів неможливо існування якогось одного формалізованого колізійного правила. Проте справедливе вирішення колізійних питань у міжнародних договірних правовідносинах було запропоновано світові знову ж таки на основі двох засад: принципу автономії волі та принципу найтіснішого зв'язку права країни з певними правовідносинами, який (принцип) у договірній сфері означає, як правило, застосування *lex personalis* сторони, яка повинна виконати дію вирішального значення для змісту договору (принцип характерного виконання зобов'язання — *characteristic performance*).

Український законодавець намагався найповніше відтворити в *Законі* як схему, так і зміст колізійного регулювання договірних відносин *Римської конвенції*. Статті *Закону*, що відносяться до колізійних правил для правочинів (розділ ст. 31–33) і договорів (розділ VI, ст. 43–47), цілком або частково запозичені з тексту *Римської конвенції*.

На підставі ст. 4, 5, 32, 43, 44 *Закону* для визначення права щодо змісту правочину (договору) задіяні основні принципи колізійного права – автономія волі та найтісніший зв'язок. Причому правом країни, що застосовується на основі цих підходів, охоплюються не тільки права й обов'язки сторін договору, а й також питання його дійсності та тлумачення, правові наслідки недійсності договору (ст. 33). Статутом договору, крім перерахованих вище питань, охоплюються питання виконання договору та наслідки невиконання або неналежного виконання договору (щодо способів та процедури виконання, а також заходів, які мають бути вжиті у разі неналежного виконання договору, в деяких ситуаціях можливо застосування права країни, в якій здійснюється виконання); припинення договору; відступлення права вимоги та переведення боргу згідно з договором (ст. 47) [12].

Автономія волі. Зміст правочину, якщо інше не передбачено законом, може регулюватися правом країни, яке обрано сторонами (ст. 32). В принципі, аналогічно сформульована автономія волі й для договорів: сторони договору можуть обрати право країни, що застосовується до договору, крім випадків, коли вибір права прямо заборонено законом (ст. 43). В *Законі про МПрП* сторонам заборонено вибирати право для засновницького договору юридичної особи з іноземною участю. В цьому випадку діє жорстке правило про застосування права країни, у якій створена юридична особа (ст. 46).

Враховуючи велику роль у сучасних умовах договору споживання (до них належать договори щодо придбання товарів та одержання послуг особою (споживачем) не для цілей підприємницької діяльності), правила про автономію волі для них сформульовані у такий спосіб, щоб краще захистити фактично слабкішу сторону – споживача.

Найтісніший зв'язок. У разі відсутності вибору права країни, до змісту правочину застосовується право країни, яке має більш тісний зв'язок із правочином. Вважається, що правочин (якщо інше не передбачено або не впливає з умов, суті правочину або сукупності обставин справи) більш тісно пов'язаний із правом країни, в якій сторона, що повинна виконати дію вирішального значення для змісту такого правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження (ч. 2 і 3 ст. 32).

Стаття 44 *Закону про МПрП*, в якій йдеться про право, що застосовується до договору при відсутності *lex voluntatis*, повторює положення, наведені вище, при цьому стороною, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту договору, є: продавець – за договором купівлі-продажу; дарувальник – за договором дарування (далі наводиться перелік колізійних норм щодо 23 видів договорів відповідно до структури Книги п'ятої ЦК «Зобов'язальне право»).

Для ряду договорів більш тісний зв'язок встановлюється на підставі інших критеріїв. Так, для договору про нерухоме майно таким зв'язком є право країни, в якій це майно знаходиться; щодо договорів на виконання робіт та спільної діяльності – право країни, де здійснюється така діяльність або створюються передбачені договором результати; щодо договору, укладеного на аукціоні, за конкурсом або на біржі, – право країни, в якій проводяться аукціон, конкурс або знаходиться біржа.

Такими, в загальних рисах, є схема та зміст колізійного регулювання договірних правовідносин в Україні, які базуються на *Римській конвенції* тридцятирічної давнини.

Подальша гармонізація українського внутрішнього колізійного права з міжнародними принципами і нормами. Проект Закону України про МПРП готувався в 1990-х рр. Тому він перейняв основні положення відомих на той час *Римської конвенції* і *Гаазької конвенції з купівлі-продажу*. З тих пір в європейському МПРП відбулися кардинальні зміни.

По-перше, специфіка сучасної уніфікації МПРП в ЄС полягає в тому, що вона почала відбуватися не на основі міжнародних конвенцій, як було раніше, а на основі регламентів. Іншими словами, стався перехід від інтернаціоналізації МПРП до його європеїзації [13]. Прийняті раніше *Брюссельська конвенція про юрисдикцію, визнання та примусове виконання судових рішень з цивільних і комерційних справ 1968 р.* та *Римська конвенція про право, що застосовується до договірних зобов'язань 1980 р.*, замінені відповідними регламентами: *Регламент про юрисдикцію, визнання та примусове виконання судових рішень з цивільних і комерційних справ 2001 р. (Брюссель I)* та *Регламент про право, що застосовується до договірних зобов'язань 2008 р. (Рим I)* [14].

Останні зміни в МПРП ЄС потребують вивчення і узагальнення через те, що (і) вступ України до ЄС є стратегічною метою держави; (ii) одним із шляхів удосконалення українського колізійного права залишається рецепція останніх новел МПРП ЄС.

Зміни в МПРП ЄС сталися навіть у сферах, у яких діяли конвенції. Наприклад, *Регламент Рим I*, хоча і замінив *Римську конвенцію*, не є її копією. По-перше, текст окремих статей було перефразовано або уточнено, що, певною мірою, пов'язано з необхідністю узгодження мови *Рим I* з *Регламентами Рим II та Брюссель I*. По-друге, відбувся ряд значних змін, які, зокрема, торкнулися принципу *lex voluntatis* (ст. 3 *Рим I*), правил вибору права за відсутності *lex voluntatis* (ст. 4 *Рим I*) тощо. Крім того, в *Регламенті* сформульовано нові колізійні положення щодо транспортних перевезень та страхування (ст. 5 та 7).

Якщо спробувати загальним чином характеризувати зазначені зміни, то, ймовірно, варто сказати, що відбулося зменшення «гнучкості» колізійного регулювання договірних відносин за рахунок більшої визначеності при застосуванні двох основних принципів: автономії волі та найтіснішого зв'язку.

Розглянемо деякі нововведення *Рим I* та порівняємо їх з відповідними правилами законодавства України з метою з'ясування необхідності можливого правового запозичення.

Принцип автономії волі для договорів зберігає, безумовно, фундаментальне значення і в *Рим I* (ст. 3). Більшість норм цього інституту, які було передбачено *Римською конвенцією*, перенесено у *Регламент*. Новела стосується правила про «вибір права, що припускається». Якщо в *Римській конвенції* такий вибір мав бути продемонстрований з «розумною визначеністю» (*with reasonable certainty*) умовами договору або обставинами справи, то *Рим I* потребує, щоб такий вибір був «ясно» (*clearly*) продемонстрований, що, на думку коментаторів, обмежує суддівську свободу у вирішенні питання про те, чи відбувся вибір права між сторонами договору у разі відсутності явно вираженої домовленості [15, 16].

У *Рим I*, на відміну від *Римської конвенції*, не згадується про незалежність вибору права від вибору юрисдикції, що надає можливість припустити, що включення до договору умови про вибір юрисдикції буде достатньою підставою для судді вважати, що сторони договору мали на увазі також і вибір права.

Принцип найтіснішого зв'язку права країни з правовідносинами зазнав у *Рим I* подальшої конкретизації [17]. Якщо у *Римській конвенції* він деталізувався лише за допомогою загальної прив'язки «характерного виконання» (прив'язка до права країни, в якій сторона, яка повинна здійснити виконання, що є характерним для даного договору, має звичайне місце перебування), то в *Регламенті Рим I* вводяться конкретні прив'язки до восьми категорій договорів (купівлі-продажу, послуг, договорів щодо речових прав на нерухоме майно, франчайзингу тощо). Таким чином, знову виявляється зменшення «гнучкості» колізійного регулювання у *Рим I*. Право, що застосовується до договірних зобов'язань за відсутності *lex voluntatis*, визначається тепер у такій послідовності: спочатку звертаються до конкретних прив'язок зазначених восьми категорій договорів; якщо договір не потрапляє у цей перелік, керуються загальним правилом «характерного виконання»; якщо за допомогою попередніх двох формул не можна визначити застосовуване право, слід звертатися до принципу найтіснішого зв'язку. В останньому випадку вибір права багато в чому залежатиме від судді. Значну диспозицію для суду залишає також правило (яке майже дослівно перейшло з *Римської конвенції*) про те, що коли із усіх обставин впливає, що договір *явно* (*manifestly*) тісніше пов'язаний з країною, іншою ніж пропонується конкретними колізійними приписами для 8 категорій договорів та прив'язкою «характерного виконання», то застосовується право цієї країни (ч. 3 ст. 4 *Рим I*). Включення у це положення слова «явно» покликане певною мірою обмежити суддівську свободу.

Спеціальні правила для окремих договорів (договір споживання, трудовий договір) також зазнали змін у Рим I. Коло договорів із спеціальним режимом колізійного регулювання розширено: у Регламент введено нові спеціальні правила для договорів перевезення (ст. 5) та страхування (ст. 8).

Колізійні норми щодо трудового контракту зазнали у Рим I переважно редакційних змін. Найбільш суттєво, порівняно з Римською конвенцією, змінилася стаття про споживчі договори (ст. 6 Рим I).

Таким чином, з розвитком права ЄС відкривається простір до удосконалення українського колізійного права [18].

Висновки. Внутрішні колізійні норми сучасної України формувалися значною мірою під впливом відповідних міжнародних конвенцій та колізійного права ЄС, зокрема Римської конвенції. Її заміна на значно оновлений текст Регламенту Рим I та останні зміни в універсальному і регіональному колізійно-правовому регулюванні приватноправових відносин з іноземним елементом актуалізує дослідження новел у міжнародному колізійному праві з метою оцінки можливостей їх рецепції українським законодавцем. Процеси світової гармонізації МПРП вимагатимуть адекватних дій українського законодавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Довгерт А. С. Наука міжнародного приватного права в Україні (XIX—XXI ст.) / А. С. Довгерт // Міжнародне право. – 2012. — №2 – С. 91–111.
2. *Международное частное право* / Л. А. Лунц. – М.: Юридическая литература, 1970. – С. 86.
3. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. // Відомости Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
4. Довгерт А.С. 110 років Гаазькій конференції з міжнародного приватного права / А. С. Довгерт // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 2. – С. 52–61.
5. Довгерт А. С. Кодифікація норм міжнародного приватного права / А. С. Довгерт // Тези IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з питань кодифікації законодавства України. – К.: УПФ, 1997. – С. 37–38.
6. Довгерт А. С. Реформа колізійного права в Україні / А.С. Довгерт // Проблеми правового регулювання комерційних відносин в умовах їх інтернаціоналізації: монографія / за заг. ред. О. Д. Крупчана. – Тернопіль: Видавництво «Підручники і посібники», 2007. – С. 7– 45.
7. Мережко А. А. *Lex mercatoria*: теория и принципы транснационального торгового права / А. А. Мережко – К.: Таксон, 1999. – С.197–217.
8. *Принципы международных коммерческих договоров*. – М.: Международный центр финансово-экономического развития, 1996. – С.1.
9. Рубанов А. А. «Автономия воли» в международном частном праве как теоретическая проблема / А. А. Рубанов // Сов. ежегодник междунар. права. 1986. – М.: Международные отношения, 1987. – С. 219.
10. Звекон В. П. *Международное частное право. Курс лекций* / В. П. Звекон. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – С.119–125.
11. Макаров А. Н. *Основные начала международного частного права* / А. Н. Макаров. – М.: Книгодел, 2007. – С.108–119.
12. *Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону* / за ред. доктора юридичних наук, проф. А. Довгерта. – Харків: Одиссей, 2008. – С. 211–214.
13. Трутень В. В. Передмова / В. В. Трутень // Руденко О. В. Уніфікація міжнародного приватного права в ЄС: монографія. – Чернівці: Рута, 2009. – С. 5–9.
14. *Regulation (EC) № 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I)* // Official Journal L177. – 04.07.2008. – P. 6—16.
15. *Vernooij N. Rome I: An Update on the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe* /N. Vernooiy // *Columbia Journal of European Law*. – Mode of access: http://www.cjel.net/online/15_2-vernooiy/
16. *Lando O., Nielson P. The Rome I Regulation* // *Common Market Law Review* / O. Lando, P. Nielson. – 2008. – № 45. – P. 1694.
17. Стефанчук Р., Ландо Д. Проблеми гармонізації та кодифікації договірних прав Європи / Р. Стефанчук, Д. Ландо // Проблеми систематизації приватного права України та Європи: монографія / за заг. ред. Ю. В. Білоусова. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва, 2009. – С.168—169.
18. Довгерт А. С. Удосконалення колізійного регулювання та міжнародного цивільного процесу після реформи міжнародного приватного права 2005 року / А. С. Довгерт // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 8. – С.146—152.

From the standpoint of one of the drafters of Law of Ukraine on PIL, this article demonstrates the reception of certain principles and norms set out by international documents, namely by the Rome convention on the law applicable to contractual obligations of 1980, by the Ukrainian legislator.

С позиции автора проекта Закона Украины о МЧП, в предложенной статье рассматривается рецепция украинским законодательством отдельных принципов и норм международных документов, в частности Римской конвенции о применимом праве к договорным обязательствам 1980 г.